De Groene Poort

Distributiecentrum voor streekproducten in een kleinschalig landschap

Adviesrapport

Minor Landelijk Gebied van de Toekomst
Saxion Hogescholen Deventer
Januari 2013

Opdrachtgever:
Dhr. M. Verbeek, Gemeente Borne

Begeleiders:
Dhr. B. Groot
Dhr. G. Lier

Opdrachtnemers:
Brouwer, Tim
Kamperman, Hans
Kasemir, Jasper
Mensink, Chiel
Nijveld, Jos
Ruijs, Stefan
Spanjer, Wout
Vos de, Arjen
Willems, Elke

De Groene Poort

SAXION

Gemeente Borne

SAXION

Distributiecentrum voor streekproducten in een kleinschalig landschap

Opdrachtgever
Dhr. M. Verbeek, Gemeente Borne

Opdrachtnemers
Brouwer, Tim
Kamperman, Hans
Kasemir, Jasper
Mensink, Chiel
Nijveld, Jos
Ruijs, Stefan
Spanjer, Wout
Vos de, Arjen
Willems, Elke

Deventer
14 januari 2013
Saxion Hogescholen
Minor Landelijke Gebied van de Toekomst
September 2012 - Januari 2013
Begeleiders: Dhr. B. Groot & Dhr. G. Lier

Voorwoord

De gemeente Borne heeft een integraal project opgezet onder de noemer ‘De Groene Poort’. Het gaat om een project waarbij de gemeente Borne in samenwerking met de provincie Overijssel enkele doelen wil realiseren, om het buitengebied tussen Borne en Almelo te ontwikkelen als een groene long in het stedelijk netwerk van Netwerkstad Twente. Tevens dient dit gebied als groene verbinding tussen Noordoost en Zuidoost Twente. De Groene Poort streeft naar een vitaal en kleinschalig landschap. Binnen dit project is het initiatief op tafel komen te liggen om een streekwinkel te realiseren in Borne. Om een advies hierover te krijgen is het Saxion Deventer gevraagd om een projectgroep hieraan te laten werken. Binnen de minor ‘Landelijk gebied van de Toekomst’ is een projectgroep samengesteld van verschillende studierichtingen (Ruimtelijke Ordening & Planologie, Milieukunde, Aardrijkskunde docent en Vastgoed en Makelaardij). De studenten hebben gedurende een half jaar (september 2012 – januari 2013) gewerkt aan het concept voor een streekwinkel in Borne. Dit ‘adviesrapport’ is hier het resultaat van.

Veel analyses en onderzoeken zijn vooraf gegaan aan het schrijven van dit adviesrapport. Deze ‘deelproducten’ zijn te vinden in de bijlage. De studenten hebben, met begeleiding van Saxion Deventer, op school en eens per week in het projectatelier te Borne hieraan gewerkt. Natuurlijk zijn ook verschillende bezoeken aan het gebied De Groene Poort afgelegd. Daarnaast zijn verschillende referentieprojecten bezocht om kennis en ervaring op te doen bij reeds uitgevoerde projecten omtrent streekproductie.

We willen allereerst de Martin Verbeek, als opdrachtgever, bedanken voor het uitzetten van de opdracht, het leveren van informatie en het zorgen voor contact tussen ons en de gemeente of andere belanghebbenden. Daarnaast willen we Goos Lier en Bert Groot bedanken voor de begeleiding vanuit de minor. Tot slot gaat onze dank uit naar de mensen van het streekhuis in Roeselare te België, Oregional in Nijmegen, Hof van Twello in Twello, Landmarkt in Amsterdam en Vertwenz in Borne voor de informatieve bijeenkomsten.

Deventer, ?? januari 2013

Inhoudsopgave

VOORWOORD 3

INHOUDSOPGAVE 4

INLEIDING 5

GEBIEDSOMSCHRIJVING 5
DOELSTELLING 7
METHODIEK 7
LEESWIJZER 9

1. HET ADVIES 10

1.1 IMPRESSIE 10
1.2 DISTRIBUTIECENTRUM 12

DISTRIBUTIECENTRUM 12

1.3 BELEVING RONDOM 14
1.4 OMGEVING 16
1.5 SCHEMATISCHE WEERGAVE 20

2. AANBEVELINGEN 21

BEGRIPPENLIJST 23

BIJLAGE I; Inventarisatie- en analyserapport

BIJLAGE II; Rapport onderzoeken

BIJLAGE III; Rapport referentieverslagen

BIJLAGE IV; Rapport concepten

BIJLAGE V; Prijsbenadering

BIJLAGE VI; Cijfers en getallen streekproductie Twente

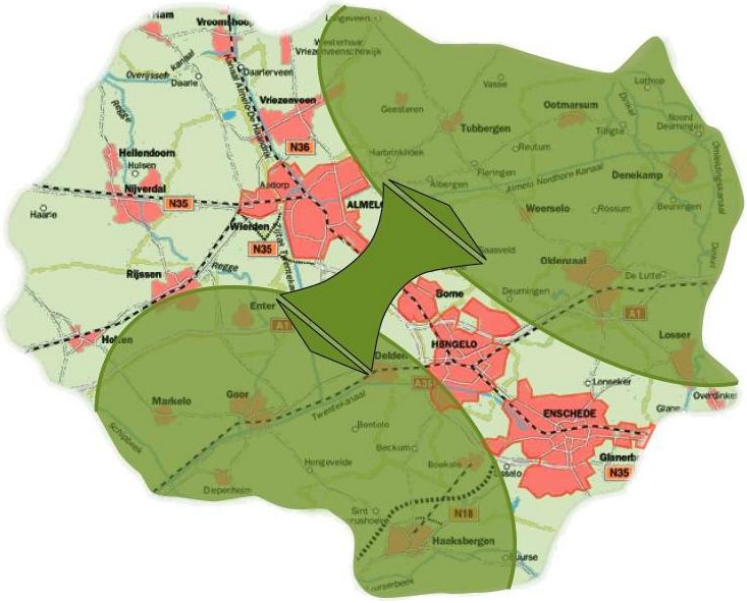
Inleiding

Hieronder is eerst een algemene omschrijving van het gebied, De Groene Poort, gegeven waarop het advies invloed zal hebben. Hierdoor wordt een indruk gekregen van de omgeving waarnaar in dit document steeds verwezen wordt. Het belangrijkste doel van het project is dat De Groene Poort kwalitatief versterkt zal worden. In de doelstelling komt dit dan ook duidelijk terug. Tot slot is aangegeven voor welke methodiek voor het project is gekozen en waarom.

Gebiedsomschrijving

De laatste decennia zijn de steden in de regio Twente gestaag gegroeid. De plaatsen van Netwerkstad Twente: Oldenzaal, Enschede, Hengelo, Borne en Almelo, dreigen aan elkaar te groeien. De enige resterende groene ruimte van formaat bevindt zich tussen Borne en Almelo. Dit buitengebied, waar de kleine dorpen Zenderen en Hertme zijn gelegen, vormt de verbinding tussen de landschappen en natuur van Noord- en Zuid-Twente. Het typische Twentse landschap in dit gebied kenmerkt zich door kleinschaligheid, essen en landschapselementen. Echter wordt het landschap in beide delen van Twente gescheiden door de snelwegen A1 en A35 en de spoorlijn Hengelo-Almelo. Het landschap van Noordoost-Twente ten noorden van de Netwerkstad Twente en het landgoed Twickel ten zuiden hiervan, worden dus van elkaar gescheiden door steden en infrastructuur.

Het hierboven beschreven gebied wordt De Groene Poort genoemd. (in figuur 1 is dit weergegeven als de donkergroene pijl). Dit is het gebied waar het in dit adviesrapport om gaat. Het gebied kan de (groene) verbinding gaan vormen tussen Noord- en Zuid-Twente. Momenteel loopt er een structuur van oost naar west in de vorm van steden en infrastructuur. De Groene Poort kan de verbinding gaan vormen tussen Noord- en Zuid-Twente.

Figuur 1, De Groene Poort

Het gebied wordt op dit moment voornamelijk gebruikt ten behoeve van agrarische functies, waarbij melkveehouderijen overheersen. Naast de agrarische sector kenmerkt het gebied zich voornamelijk door een kleinschalig landschap met veel natuur. Daarnaast bevindt zich ten zuiden van De Groene Poort het landgoed Twickel. Dit landgoed staat bekend om haar kasteel (figuur 2) met bijbehorende kasteeltuinen, haar grote bosperceel en de Deldeneresch. Vanuit dit gebied trekken veel recreanten en toeristen de omgeving in. Daarbij komt in veel gevallen ook De Groene Poort aan bod. De Groene Poort heeft voor toeristen en recreanten veel kwaliteit en bezienswaardigheden te bieden. De bekendste voorbeelden zijn de Oude Bornsche Beek, de Azelerbeek, de Zendersche Esch en het Kloosterpad nabij Zenderen. Deze elementen in De Groene Poort geven een goed beeld van wat het landschap te bieden heeft.

Voor recreanten zijn fiets- en wandelroutes in de omgeving aanwezig. Echter ontbreken voor deze groep wel slaapmogelijkheden, die in de omgeving van De Groene Poort zeer beperkt aanwezig zijn.

Ook ten noorden van De Groene Poort is een waardevol landschap van Twente gelegen, namelijk Nationaal Landschap Noordoost-Twente. Het landschap van Noordoost-Twente is vergelijkbaar met De Groene Poort, aangezien het landschap voornamelijk bestaat uit beken, essen, kampen en agrarische gronden.

De Groene Poort herbergt dus vele typerende kwaliteiten van het Twentse coulisselandschap. Op onderstaande afbeeldingen zijn enkele beelden te zien die in en om De Groene Poort te vinden zijn.

Figuur 2, Kasteel Twickel

Figuur 3, Oude Bornsche Beek

Figuur 4, Azelerbeek

Figuur 5, Zendersche Esch

Figuur 6, Agrariërs rondom Borne

Figuur 7, Kloosterpad Zenderen

Zo kan dus gesteld worden dat De Groene Poort een belangrijk gebied is voor de natuur in Twente. Door het voorkomen van het aaneen groeien van de Netwerkstad Twente en het ruimte bieden aan het landelijke gebied, kunnen de natuurgebieden van Noord- en Zuid-Twente aan elkaar verbonden worden via De Groene Poort. Een barrière is de infrastructurele werken, die voorkomen dat de natuurgebieden aan elkaar worden verbonden. Door deze verbinding te creëren kan bereikt worden dat De Groene Poort een belangrijk gebied wordt voor het landschap en de natuur in Twente.

Mede door het kleinschalige landschap is de gemiddelde agrarische bedrijfsgrootte in Twente aanzienlijk kleiner dan in de rest van Nederland (68 nge in Twente ten opzichte van circa 100 nge in de rest van Nederland). Voor agrariërs in Twente is het dus van belang om mee te gaan in de schaalvergroting om te kunnen concurreren op de nationale en internationale markt of op andere manieren de opbrengsten van de producten verhogen. Streekproductie kan een goed alternatief zijn om te komen tot een verhoogde opbrengst van producten. Momenteel komt streekproductie nog in beperkte mate voor in de omgeving. Er zijn in de regio Twente op dit moment ongeveer 50 streekproducenten gevestigd, waarbij allerlei typen producten worden geproduceerd, zoals groente en fruit, zuivel, vlees, brood en non-foodproducten.

Doelstelling

Om een duidelijke afbakening voor het uiteindelijke resultaat van het project te krijgen is in het beginstadium van het project een doelstelling geformuleerd. Gedurende het project is dit de rode draad. Onderstaand is de geformuleerde doelstelling weergegeven:

"Een plan voor de gemeente Borne opstellen voor de ontwikkeling van een streekwinkel met bijbehorende streekproductie als een middel om de kleinschalige landbouw, het bijbehorende landschap, de recreatie en het toerisme in De Groene Poort te behouden en versterken."

Door de bevindingen tijdens het project is de doelstelling echter niet meer geheel correct. Tijdens overleg met verschillende actoren is naar voren gekomen dat de ontwikkeling van een streekwinkel niet de hoogste prioriteit heeft. Ook is in het onderzoek en de concepten naar voren gekomen dat alleen het realiseren van een streekwinkel niet het streven hoeft te zijn. Op 1 december 2012 is er namelijk een streekwinkel geopend in het centrum van Borne (Vertwenz). Verder is de algemene indruk van actoren dat er een ernstig gebrek is aan logistiek. De ontwikkeling van een distributiecentrum kan daarom ook een optie zijn. Met de feedback van de actoren en de eigen onderzoeken is de volgende doelstelling geformuleerd:

"Een adviesrapport voor de gemeente Borne opstellen waardoor met behulp van de ontwikkeling van streekproductie de kleinschalige landbouw, het bijbehorende landschap, de recreatie en het toerisme in De Groene Poort behouden en versterkt wordt."

In dit adviesrapport wordt advies gegeven over de concepten die ontwikkeld zijn en de kansen en effecten die de ontwikkeling heeft op de kleinschalige landbouw, het bijbehorende landschap, de recreatie en het toerisme in De Groene Poort.

Methodiek

Gedurende de zes maanden dat gewerkt is aan het project zijn vele deelproducten gemaakt. Organigram 1 op de volgende pagina geeft een overzicht van de methodiek die gehanteerd is. Deze deelproducten zijn noodzakelijk voor het uiteindelijke advies dat is geschreven in dit rapport. Om een indruk te krijgen van de kwaliteiten, voorzieningen en andere gegevens die zich al reeds bevinden in De Groene Poort, is een inventarisatie- en analyserapport opgesteld (Bijlage I). Dit rapport biedt inhoud en richting aan hetgeen dat onderzocht is. Er zijn een drietal onderzoeken geformuleerd (Bijlage II). De onderzoeken richtten zich op drie verschillende pijlers die ook in de doelstelling terug komen. Het gaat hier om een onderzoek in landschap in combinatie met streekproductie, recreatie en toerisme in combinatie met streekproductie en een onderzoek omtrent de streekwinkel. Deze onderzoeken zijn kwalitatief van aard. Er is onderzocht welke kwaliteiten verbetert kunnen worden en op welke manier. In het onderzoek omtrent de streekwinkel is gekeken naar de vraag en aanbod van streekproducten in Twente en is ook kwantitatief van aard. De onderzoeken zijn tezamen met het inventarisatie- en analyserapport input voor de concepten.

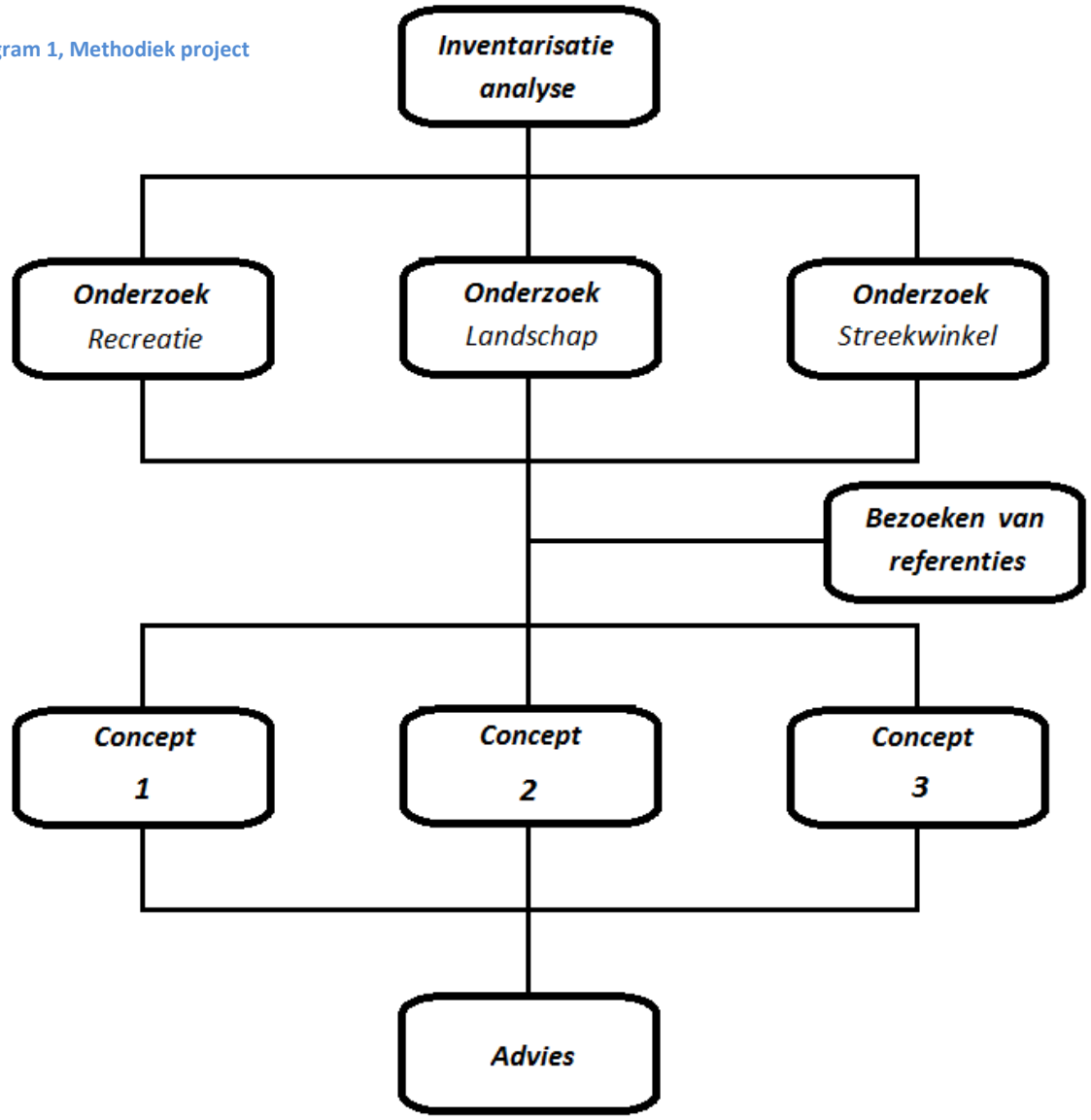
Voorafgaand aan het opstellen van drie onderscheidende concepten zijn vele referentieprojecten bezocht (Bijlage III). Zo is een bezoek aan België (Kortrijk, Ieper en Roeselare) gebracht. Hier is gekeken naar referentieprojecten om kennis en ervaring op te doen en mee te kunnen nemen in dit adviesrapport. Ook is naar verschillende streekinitiatieven in Nederland gekeken:

- Landmarkt Amsterdam, waar zich reeds een grootschalige streekwinkel bevindt.
- Oregional Nijmegen, een coöperatieve organisatie die onder andere een webwinkel met verkoop van streekproducten heeft en waar investeringen in het landschap onderdeel van de filosofie uitmaakt.

- Vertwenz Borne, dat sinds december 2012 een streekwinkel geopend heeft in het centrum van Borne.
- Hof van Twello, een kleinschalige streekwinkel.
- Streekmarkt Twente, een streekmarkt die eens per maand in het centrum van Delden georganiseerd wordt.

Landmarkt, Oregional en Vertwenz zijn gebruikt in het maken van de concepten (Bijlage IV). De concepten zijn ieder gericht op één van deze referenties. Hier is voor gekozen omdat de concepten zich dan duidelijk onderscheiden. Omdat de referenties in België meer zeggen over de investeringen van particulieren (agrariërs en andere bedrijven) in de omgeving, zijn deze referenties in hoofdlijnen in elk concept meegenomen. Ook gaven deze referenties een algemeen beeld van streekproducten en het veelzijdige aanbod ervan. De conclusies die getrokken konden worden uit de concepten zijn in een advies beschreven in dit rapport. Tevens is voor het advies gekeken naar kengetallen om een beeld te krijgen van de kwantiteit van het concept in financiële zin. Dit is mede gedaan door steekproeven uit te voeren bij onder andere supermarkten en bestaande streekwinkels (bijlage V). Ook is er gekeken naar huidige landbouwcijfers omtrent streekproductie (bijlage VI). Zie organigram 1 hieronder!

Organigram 1, Methodiek project

Gedurende het project zijn belangrijk overwegingen, keuzes en beslissingen gemaakt. Dit belangrijke moment vond met name plaats bij het maken van de concepten en het schrijven van het advies uit de drie concepten. Zoals hierboven beschreven staat is een drietal concepten uitgewerkt die zich specifiek richten op een bepaalde referentie met inachtneming van hetgeen in België aan kennis is opgedaan. De reden hiervoor dat deze verschillende referenties zich erg onderscheiden van elkaar. In de verslagen van de bezochte referenties (bijlage III) is gepoogd om de kracht van de referenties boven water te krijgen. Deze krachten zijn in de concepten meegenomen. Na de uitwerking van de concepten is met kritische ogen gekeken naar de voordelen van de verschillende concepten. Deze voordelen zijn meegenomen in het advies en is tevens gekeken of het in een Twents jasje past op de aangewezen locatie.

In deze fase is ook de beslissing genomen om niet voor de realisering van een streekwinkel te gaan, maar voor het realiseren van een distributiecentrum. Dit omdat in de referentieprojecten naar voren is gekomen dat logistiek vaak een groot probleem is bij streekproductie. Ook is tijdens het proces boven water gekomen dat zich een streekwinkel in het centrum van Borne is gevestigd. Alle keuzes en beslissingen zijn goed overwogen in teamverband en gebaseerd op hetgeen in de referentiebezoeken naar voren is gekomen. De problemen die zich bij referenties voordoen zijn meegenomen in de keuzes om zo een baalbaar concept op tafel te krijgen. Zo is ook de afweging gemaakt om ook voor niet-streekproductene te kiezen in het distributiecentrum om een volledig aanbod te kunnen bieden. Maar om het karakter en de beleving van streekproducten op peil te houden, aldus Streekmarkt Amsterdam, is het nodig om zoveel mogelijk te werken met streekproducten en wanneer het niet anders kan deze aan te vullen met niet-streekproducten.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bestaat uit het uiteindelijk advies dat gegeven is. Eerst wordt ingegaan op het algemene beeld op het advies om zo een basisgedachte te creëren voor het uitgeschreven advies. Vervolgens is in paragraaf 1.1 een impressie (visualisatie) van het advies weergegeven om een beeld te scheppen van wat beschreven wordt. Het advies bestaat uit drie niveaus: het distributiecentrum, de directe beleving rondom en de omgeving (De Groene Poort). Paragraaf 1.2 beschrijft het distributiecentrum met de streekproducten die hier gedistribueerd worden. Paragraaf 1.3 beschrijft de beleving rondom en gaat vooral in op de nevenfuncties van het distributiecentrum. De nodige streekproducenten, behoudt en versterking van het landschap en de recreatie en toerisme is beschreven in paragraaf 1.4. Om het systeem van het concept aan te geven en de relaties tussen de verschillende onderdelen en functies is in paragraag 1.5 een schematische weergave te zien. Hoofdstuk twee beschrijft de aanbevelingen. Hier is een lijst opgenomen met alle grote aanbevelingen die in het advies beschreven zijn. Aan het eind van het document is een begrippenlijst opgenomen. Deze begrippenlijst geeft een nadere toelichting op enkele begrippen die vaak gebruikt worden in het document om zo de interpretatie van deze begrippen kenbaar te maken. Alle deelproducten en verslagen ten behoeve van het schrijven van dit advies en als ondersteuning van het advies zijn te vinden in de bijlagen.

1. Het advies

Om tot het hierna beschreven advies te komen zijn na het onderzoek de drie concepten uitgewerkt. Hierbij is bewust gekozen voor concepten die vrij veel verschillen van elkaar om een totaalbeeld van de mogelijkheden te krijgen. Tijdens en na het opstellen hiervan kwam naar voren dat het beste een opzet met een distributiecentrum geadviseerd kan worden. In de regio Twente zijn verschillende streekproducenten aanwezig. Een goede logistieke invulling rondom het vervoer van deze streekproducten is vaak nog niet goed aanwezig. Dit kwam ook bij een actorenbijeenkomst naar voren. Bij het aanvoeren van streekproducten naar winkels of andere bedrijven, komt het vaak voor dat producenten achter elkaar aanrijden. Ook moeten producten naar verschillende plaatsen gebracht worden, wat veel tijd kost. Agrariërs die aan streekproductie doen, kunnen deels ontlast worden. Een distributiecentrum zorgt ervoor dat de producten naar één punt gebracht kunnen worden. Van daaruit kunnen de producten vervoert worden naar de verschillende bedrijven. Daarnaast kan er ook gekozen worden voor een opzet waarbij de producten bij de producent opgehaald worden. Hierbij zouden bij één rit meerdere producenten aangedaan kunnen worden en hoeven de streekproducenten zich niet meer met het vervoer bezig te houden. Hierdoor kunnen de voedselkilometers naar beneden worden gebracht en kan er veel tijd bespaard worden.

Wat verder opvalt is dat het prijsniveau van streekproducten een stuk hoger ligt dan de reguliere producten in de schappen van een supermarkt. De kosten die de logistiek rondom streekproductie met zich meebrengen, kunnen naar beneden gebracht worden door de logistiek efficiënter te maken. Een distributiecentrum draagt hier aan bij. Doordat deze kosten naar beneden gaan, kan ook de prijs van streekproducten in de winkel op een lager niveau komen.
Rondom dit distributiecentrum zullen ook andere activiteiten plaats gaan vinden. Dit zal allemaal gericht zijn op de beleving van streekproducten. Het is de bedoeling dat mensen een gevoel en beeld bij streekproducten krijgen waardoor de verkoop ervan gestimuleerd wordt.

1.1 Impressie

Het concept zoals het beschreven is in dit advies (zie de paragrafen hierna) is op de volgende pagina door middel van een impressie visueel gemaakt. De impressie dient ervoor om een beeld te krijgen van hetgeen waarover gesproken wordt. Op deze manier wordt gepoogd een volledig beeld te krijgen van het concept. De impressie bestaat uit een plattegrond van de locatie voor het distributiecentrum met restaurant, Bed & Breakfast en de moestuinen. Tevens is op de specifieke locatie hiervan ingezoomd om een beeld te krijgen van de mogelijke situering van de verschillende gebouwen. Rondom de impressie zijn referentiebeelden te zien van de verschillende onderdelen op de locatie. Deze referentiebeelden moeten bijdragen aan het totaalbeeld van het concept. De beelden geven een idee weer van hetgeen wat in werkelijkheid bedoeld wordt met de onderdelen.

Te zien is dat de referentiebeelden refereren naar de Twentse architectuur. Dit is bewust de bedoeling van het concept. Het is immers belangrijk dat het concept past in het landelijke karakter van Twente om zo aan de beleving van het Twentse landschap bij te dragen. Het pleintje te midden van de verschillende gebouwen dient als ontmoetings- en ontspanningsplek.

te verwijderen (impressie A3)

1.2 Distributiecentrum

Een distributiecentrum is meer dan alleen het distribueren van streekproducten. Ook dient gekeken te worden naar de logistiek, afzetkanalen, uitstraling en het prijsniveau. Er is gekozen om in het distributiecentrum te kiezen voor alleen streekproducten uit Twente. Hierbij is van belang wat verstaan moet worden onder een streekproducten en wellicht is hier een keurmerk een antwoord op.

Distributiecentrum

De huidige situatie van streekproductie in Twente is kleinschalig. De reden hiervan is niet dat lokale agrariërs niet bereid zijn om over te gaan op streekproductie, maar er bestaan nog te veel hindernissen tussen de teelt en verkoop van de producten. Logistiek is hierbij één van de grootste knelpunten. Agrariërs brengen hun producten, ieder afzonderlijk, van hun bedrijf naar de winkels of verkooppunten. Daarbij rijden de agrariërs als het ware achter elkaar aan van winkel naar winkel. Om dit probleem op te lossen wordt de gemeente geadviseerd om op de locatie net buiten Borne een distributiecentrum te realiseren. Hierbij zullen de streekproducenten de producten aan het distributiecentrum leveren, van waaruit de producten aan afnemers geleverd zullen worden. Door het vestigen van een distributiecentrum zal het voor streekproducenten veel eenvoudiger worden om haar producten af te zetten en daarnaast zorgt het distributiecentrum voor een forse tijdsbesparing voor streekproducenten. Ook voor afnemers is het een uitkomst, aangezien de afnemer haar producten in één keer kan afhalen. Kortom: het distributiecentrum geeft een impuls aan streekproductie! Tijdens de actorenbijeenkomst (bijlage III) kwam ook naar voren dat een distributiecentrum hetgeen was dat nodig was in Twente om streekproductie een impuls te geven.

Uitstraling

Het distributiecentrum komt het best tot zijn recht door het te vestigen in een typische Saksisch gebouw, waardoor de Twentse streekproducten gedistribueerd worden in een gebouw met een voor Twente typische bouwstijl. Daardoor past het goed in het landschap van De Groene Poort en Twente. Figuur 8 geeft een impressie weer van het distributiecentrum. Om die reden wordt ook geadviseerd om het distributiecentrum in deze bouwstijl te realiseren zodat het gebouw bijdraagt aan de Twentse beleving van de consument. Tevens is de uitstraling van het gebouw van belang voor het startpunt van de fiets- en wandelroutes (zie paragraaf 1.4) omdat dit bijdraagt aan de beleving van het Twentse landschap. Een bezoek brengen aan in restaurant in Twentse stijl met veel nevenfuncties kan voor mensen een leuk uitstapje zijn . Ook de omliggende gebouwen (nevenfuncties) dienen in deze uitstraling gerealiseerd te worden.

Figuur 8, Impressie uitstraling distributiecentrum

Streekproducten

De streekproducten die via het distributiecentrum gedistribueerd zullen worden, bestaan uitsluitend uit producten die in Twente geproduceerd worden. De producten zullen bij voorkeur biologisch geteelde producten zijn. Dit wordt geadviseerd omdat uit referentieprojecten (bijlage III) is gebleken dat biologische productie de drijfveer is voor streekproductie. Een keurmerk voor deze producten zal eraan bijdragen dat de producten extra herkenbaarheid krijgen, dit wordt dan ook geadviseerd. Een keurmerk met daarachter een aantal eisen waaraan het product moet voldoen alvorens het een streekproduct genoemd mag worden. Op deze manier krijgt de consument meer

waarborg voor het product. Naast de foodproducten wordt geadviseerd om in het distributiecentrum ook typische Twentse non-foodproducten te verkrijgen zijn. Deze keuze is gemaakt om een zo breed mogelijk assortiment te kunnen bieden om op die manier een bredere doelgroep te krijgen. Het streven is dan ook om zoveel mogelijk Twentenaren te kunnen laten genieten van alle gezonde producten die in de eigen regio geproduceerd worden.

Afzet

De doelgroep zal voornamelijk bestaan uit grote afnemers in de vorm van streekwinkels, supermarkten, zorginstellingen en bedrijven. Een voorbeeld hiervan kan bijvoorbeeld de streekwinkel Vertwenz (figuur 9) in het centrum van Borne zijn. Vertwenz is een streekwinkel die begin december 2012 is gestart, waar uitsluitend Twentse streekproducten worden verkocht. Daarnaast kan het distributiecentrum als gevolg hebben dat er meer streekwinkels opgericht zullen worden, aangezien het logistieke knelpunt voor veel verkoopmogelijkheden wordt opgelost middels het distributiecentrum. Naast het verkopen van producten aan externe afnemers, wordt geadviseerd ook streekproducten te gebruiken in het restaurant en Bed & Breakfast.

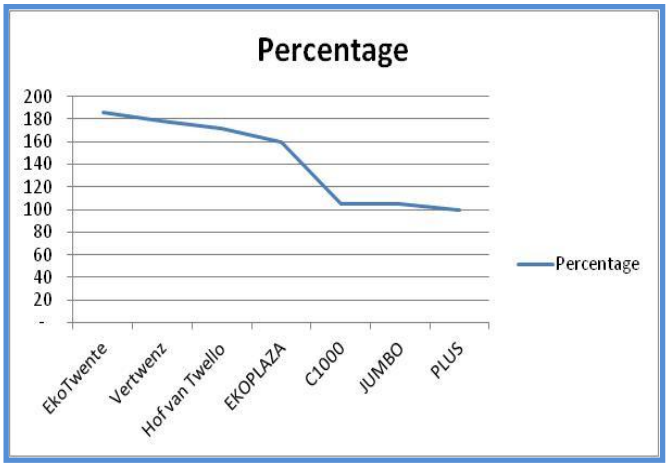

Figuur 9, Streekwinkel Vertwentz, Borne

Belangrijk bij het distributiecentrum is dat het distribueren van de streekproducten wel genoeg afnemers heeft. Zo zijn er momenteel 54 streekproducenten die 'wellicht' allemaal hun producten naar het distributiecentrum brengen. Om daarnaast extra afzet te creëren wordt geadviseerd om het openen van streekwinkels te stimuleren in buurgemeenten.

Prijsniveau

Over het algemeen bestaat het beeld dat het prijsniveau van streekproducten aanzienlijk hoger ligt dan producten uit supermarkten. Uit eigen onderzoek is ook gebleken dat de streekproducten ongeveer 50 tot 60 procent duurder zijn dan producten uit de supermarkt (grafiek 1). Het distributiecentrum kan eraan bijdragen dat (logistieke) kosten aanzienlijk vermindert worden waardoor het prijsniveau zal dalen. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat dit prijzen zijn die betrekking hebben op verkoop aan consumenten, dus geen in- en verkoopprijzen van het distributiecentrum. Extra onderzoek naar het exacte prijsniveau na invoering van een goed distributienetwerk is nog wel noodzakelijk. Adviserend kan worden meegegeven dat niet perse gestreefd hoeft te worden naar een lager prijsniveau dan in reguliere supermarkten. Dit is echter moeilijk haalbaar en daarbij komt dat men vaak bewust kiest voor streekproducten en dus ook vaak in staat zijn iets meer te betalen voor hun producten. Tevens kan het prijsniveau van seizoensgebonden producten fluctueren wat niet als hinder hoeft worden beschouwd. In bijlage V is een overzicht van de prijsbenadering te vinden. Hier is gedetailleerd verslag gemaakt van het onderzoek dat gedaan is naar het prijsniveau van streekproducten.

Grafiek 1, Prijsniveau vergelijking winkels

1.3 Beleving rondom

Het gebied rondom het distributiecentrum is een ideale plek om recreatieve functies te ontwikkelen. In dit hoofdstuk staat beschreven wat geadviseerd wordt om rond het distributiecentrum qua beleving te realiseren.

Restaurant en Bed & Breakfast

Genieten van wat streekproducten te bieden hebben kan door het restaurant dat bij het distributiecentrum gerealiseerd zal worden. Mensen kunnen bijvoorbeeld zelf de ingredienten bij elkaar zoeken die zij lekker vinden. Samen met een kok kan daar dan een gerecht van gemaakt worden. Of denk aan het geven van workshops met streekproducten en het organiseren van proeverijen. Na een dag doorbrengen in de omgeving of na lekker gegeten te hebben in het restaurant, is naar huis rijden niet nodig. De realisatie van het Bed & Breakfast zorgt ervoor dat er op het terrein overnacht kan worden. In gesprekken kwam naar voren dat het aantal overnachtingsplekken in Borne beperkt is. Dit is dus een prima toevoeging voor Borne en wordt om die reden geadviseert.

Figuur 10, Impressie restaurant

Voorbeeldtuin

Het is interessant om te zien hoe en waar producten die je koopt geproduceerd worden. Veel mensen willen dit graag zien, maar de boerderijen langs gaan kost vaak te veel tijd. Met de komst van de voorbeeldtuin bij het distributiecentrum wordt dit probleem opgelost. Het gaat hierbij om een soort moestuin waar op stukken grond het verbouwen van de streekproducten uit de omgeving getoond wordt. Daarnaast wordt op borden meer informatie gegeven over de streekproducten, zoals waar ze vandaan komen. Ook kunnen voor schoolklassen bezoeken georganiseerd worden. Spelenderwijs wordt de kinderen geleerd wat er allemaal uit de omgeving te halen is. Ze worden meer bewust van wat Twente te bieden heeft. Er kan hierbij bijvoorbeeld gedacht worden aan puzzeltochten langs de voorbeeldtuin, of andere manieren om wat te leren.

Figuur 11, Impressie voorbeeldtuin

Figuur 12, Impressie Bed & Breakfast

Klein verkooppunt

Het distributiecentrum zorgt ervoor dat de streekproducten bij de verschillende verkooppunten komen. Bij dit centrum zelf komt geen streekwinkel. Bij het overnachten op de locatie of het bekijken van de voorbeeld streekproductie is het leuk om iets mee te kunnen nemen. Door het realiseren van een verkoophoekje kunnen streekproducten gekocht worden. Het gaat hierbij om de verkoop van "miniatuur" producten. Dit verkoophoekje kan goed gecombineerd worden met een informatiecentrum. Waar onder andere meer informatie verkregen kan worden voor fiets- of wandeltochten.

Figuur 13, Impressie verkooppunt

Plein

Bij het distributiecentrum komt een plein, zoals op de impressie in dit rapport is aangegeven. Het restaurant, Bed & Breakfast, en het informatiepunt zijn gericht richting dit plein. Deze ruimte zal gebruikt worden als terras voor het restaurant en het Bed & Breakfast. Daarnaast is gebleken dat de Streekmarkt Twente, die maandelijks gehouden wordt in Delden, op zoek is naar een tweede locatie. In de toekomst kan het plein hiervoor gebruikt worden. Natuurlijk kan er bij het gebruik van het plein ook aan allerlei andere doeleinden gedacht worden. Wel moet dit dan te maken hebben met streekproductie. Het wordt een locatie waar mensen alles wat te maken heeft met streekproductie kunnen beleven!

Figuur 14, Streekmarkt Delden

Figuur 15, Impressie pleintje met terras

1.4 Omgeving

De omgeving is van groot belang voor het concept voor het distributiecentrum inclusief alle nevenfuncties. In de omgeving zijn de agrariërs te vinden die nodig zijn voor de streekproductie en het bijbehorende landschap. Ook wordt in de omgeving de aanleg van fiets- en wandelroutes belangrijker.

Agrariërs

Uit onderzoek is gebleken dat wanneer voor één procent van de Twentenaren streekproductie geproduceerd moet worden, hier een te kort is aan rundveehouderijen, kippenhouderijen en graanbedrijven. In tabel 1 is te zien welke bedrijven reeds aanwezig zijn in het gebied en de hoeveelheid bedrijven die te kort zijn voor het produceren van deze één procent.

Tabel 1, Streekproductie in Twente (aanname voor 1 procent van Twente)

Bedrijfstype	***Aanwezig***	***Nodig***	***Tekort***
Zuivel	13	2	Geen
Eieren	2	1	Geen
Vlees (rund)	5	10	5 bedrijven
Vlees (varken)	1	1	Geen
Vlees (kip)	0	1	1 bedrijf
Groente	11	1	Geen
Fruit	10	2	Geen
Graan	2	10	8 bedrijven
Aardappel	1	1	Geen

Voor het gedetailleerde beschrijving van de cijfers omtrent streekproductie in Twente wordt verwezen naar bijlage VI. Uit bovenstaande tabel is af te lezen dat er veertien nieuwe streekproducenten nodig zijn om aan de 'mogelijke' vraag van één procent voor de Twentenaren te voldoen. Geadviseerd wordt om gemeenten in Twente actief beleid te laten voeren op de transformatie van bedrijven naar streekproductie om hen zo de mogelijkheid te geven om de stap tot streekproductie te maken. Want het is een leuk beeld dat bedrijven produceren voor hun eigen omgeving. Dit is leuk voor de beleving van de mensen maar ook voor het bedrijf zelf geeft dit een karakteristiek beeld aan de streek. Uit onderzoek is gebleken dat er momenteel 54 streekproducenten aanwezig zijn in Twente, genoeg om een gevarieerd en ruim aanbod te creëren. Deze lijst is opgenomen in bijlage VI net als een opsomming van motiverende redenen waarom agrariërs voor streekproductie kunnen kiezen. Produceren voor je buren en je omgeving kan veel leuker zijn dan produceren voor de 'onbekende' internationale markt.

Figuur 16, Fruitboerderij Oold Bleank, Rossum

Geadviseerd wordt om deze streekproducenten te benaderen voor het distribueren van de producten in het distributiecentrum. Tevens dient met agrariërs om tafel te worden gegaan om met hen te praten over eventuele omschakeling naar streekproductie. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de motiverende redenen. Belangrijk is dat hier actief op in wordt gezet om zo de haalbaarheid van het concept op te waarderen. De vraag naar streekproductie zal in het concept van groot belang zijn voor het aantal streekproducenten dat nodig is. Om die reden wordt geadviseerd

om gefaseerd te kijken naar de vraag en aanbod om op die manier de aanbod te laten aansluiten op de vraag. Mocht het in de toekomst nodig zijn om meer agrariërs te stimuleren om streekproducten te produceren dient daar in de toekomst naar gekeken te worden.

Mensen kunnen nu herkenbaar producten achterhalen. Waar het vandaan komt, hoe het geproduceerd wordt. Mensen kunnen het ware productieproces van hun producten in eigen streek onder ogen zien. Belangrijk is om alvorens het concept in uitvoering gezet wordt, te peilen bij de huidige streekproducenten wat zij vinden van het idee en op welke manier zij gebruik zullen maken van het distributiecentrum. Op deze manier kan invulling worden gegeven aan de wensen van de streekproducenten. Met de huidige streekproducenten worden diegenen bedoeld die zijn weergegeven in de tabel in bijlage VI en dus de streekproducenten uit de streek Twente.

Landschap

Om het landschap kleinschalig en vitaal te houden is in het concept gekozen om het landschap te laten verbeteren door de particulieren in de omgeving. Zo kunnen mensen niet alleen de streek proeven maar ook genieten van de pracht van het Twentse Landschap. De gemeente wordt geadviseerd om gebruik te maken van de 'Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving' (KGO). De reden hiervoor is dat deze regeling gebruikt kan worden in combinatie met het transformeren van agrariërs naar streekproductie. Deze streekproducenten hebben ontwikkelingsruimte nodig waartegenover zij een investering in het landelijk gebied dienen te zetten. Op deze manier worden twee vliegen in één klap geslagen.

Figuur 17, Zendersche Esch in het winterseizoen

De agrariër wordt gestimuleerd om over te gaan op streekproductie en investeert tegelijkertijd in het landelijk gebied. Particulieren maken hun eigen omgeving mooi waardoor meer waarde wordt gehecht aan de omgeving en het landschap. De gemeente wordt meegegeven niet alleen naar de transformerende bedrijven te kijken maar ook naar de reeds aanwezige bedrijven die niks met streekproductie te maken (willen) hebben. Voor deze bedrijven kan ook gebruik worden gemaakt van de KGO-regeling. Deze keuze is gemaakt om een zo vitaal mogelijk landschap te krijgen waar mensen graag recreëren en van kunnen genieten. Een wandeling of een fietsroute door het prachtige Twentse Landshap in De Groene Poort is een leuke dagbesteding op een vrije zondag. Daarnaast wordt tevens geadviseerd aan de gemeente om het beleid hier op aan te passen en ook zelf actief deel te nemen in het investeren in het landelijk gebied zodat de particulieren het gevoel krijgen dit niet alleen te hoeven doen.

Figuur 18, Borne leukste dorp van Overijssel

De verbetering in het landschap kan niet willekeurig naar eigen inzicht plaatsvinden. De gemeente wordt geadviseerd om in het beleid een aantal landschapelementen op te nemen die in De Groene Poort van belang zijn voor het behoud van een vitaal landschap. Het gaat hier om:

- Afwateringsbeken
- Rationele landbouw in combinatie met kleinschalig landschap
- Herstel in inpassing oude erven
- Zendersche Esch (figuur 17)
- Bekenstructuur
- Lanenstructuur
- Versnippering en verbinding verschillende structuren
- Noord-Zuid verbinding

Wat inhoudelijk bedoeld wordt met deze landschapselementen is beschreven in het rapport onderzoeken in bijlage II.

De waarborging van de kwaliteit van de landschapselementen in de toekomst is ook belangrijk voor een toekomstbestendig vitaal landschap. Om die reden dient de gemeente de KGO-regeling in combinatie met Groene en Blauwe Diensten te gebruiken. Groene en Blauwe Diensten kan gebruikt worden om beheer over te laten aan particulieren in het landschap zodat het onderhoud aan de landschapselementen gewaarborgd blijft. Hoe de KGO-regeling en de Groene en Blauwe Diensten werken is beschreven in het rapport onderzoeken (bijlage II).

Fiets- en wandelroutes

Recreatieve voorzieningen in het landelijk gebied draagt bij aan de beleving van het landschap. Fiets- en wandelroutes zijn hier dan ook vaak gewenst, men wil kunnen genieten van een mooi landschap. Geadviseerd wordt om in De Groene Poort en ook daarbuiten, fiets- en wandelroutes aan te leggen die erkend zijn bij de VVV en andere toeristische informatiepunten. Deze fiets- en wandelroutes bevatten een belangrijk onderdeel binnen dit concept. De fiets- en wandelroutes dienen uitgezet te worden in overeenstemming met de streekproducenten in de omgeving en de recreatieve en toeristische organisaties. Het advies is dan ook gebaseerd om een samenhang tussen de fiets- en wandelroutes en de streekproducenten te bewerkstelligen. Vanuit het distributiecentrum zijn deze fiets- en wandelroutes het landelijk gebied in uitgezet. Op deze manier worden recreanten en toeristen naar de locatie van het distributiecentrum met de nevenfuncties gestimuleerd. Vanuit hier kunnen ze gebruik maken van de functies op de locatie en kunnen ze het landschap beleven.

Figuur 19, Kloosterpad Zenderen (bestaande wandelroute)

Belangrijk onderdeel in het uitzetten van de fiets- en wandelroutes is dat deze dusdanig lopen dat ze langs veel voorzieningen lopen. Zo is het belangrijk dat de routes langs en/of over de erven van de streekproducenten lopen. Hiervoor is gekozen zodat ook de streekproducenten met nevenactiviteiten kunnen werken zoals; theehuisjes, rondleidingen op de erven, minicampings enzovoort. Dit draagt bij aan de opwaardering van de recreatieve en toeristische voorzieningen in het landschap. Dit vloeit voort uit het onderzoek dat is gedaan op de voorzieningen in het gebied die

zijn beschreven in bijlage II en is opgenomen in de concepten in bijlage IV. Mensen uit Twente en uit de omgeving van De Groene Poort kunnen zo genieten van streekeigen producten, een mooi landschap en tevens met vele voorzieningen en mogelijkheden om te recreëren. Een vitaal landschap met veel mogelijkheden! De streekproducenten worden door middel van de routes verbonden met het distributiecentrum voor de recreanten en toeristen. De routes dienen tevens langs cultuurvoorzieningen te lopen die zich reeds bevinden in het gebied. De cultuurvoorzieningen waarvan gebruik kan worden gemaakt in de routes zijn:

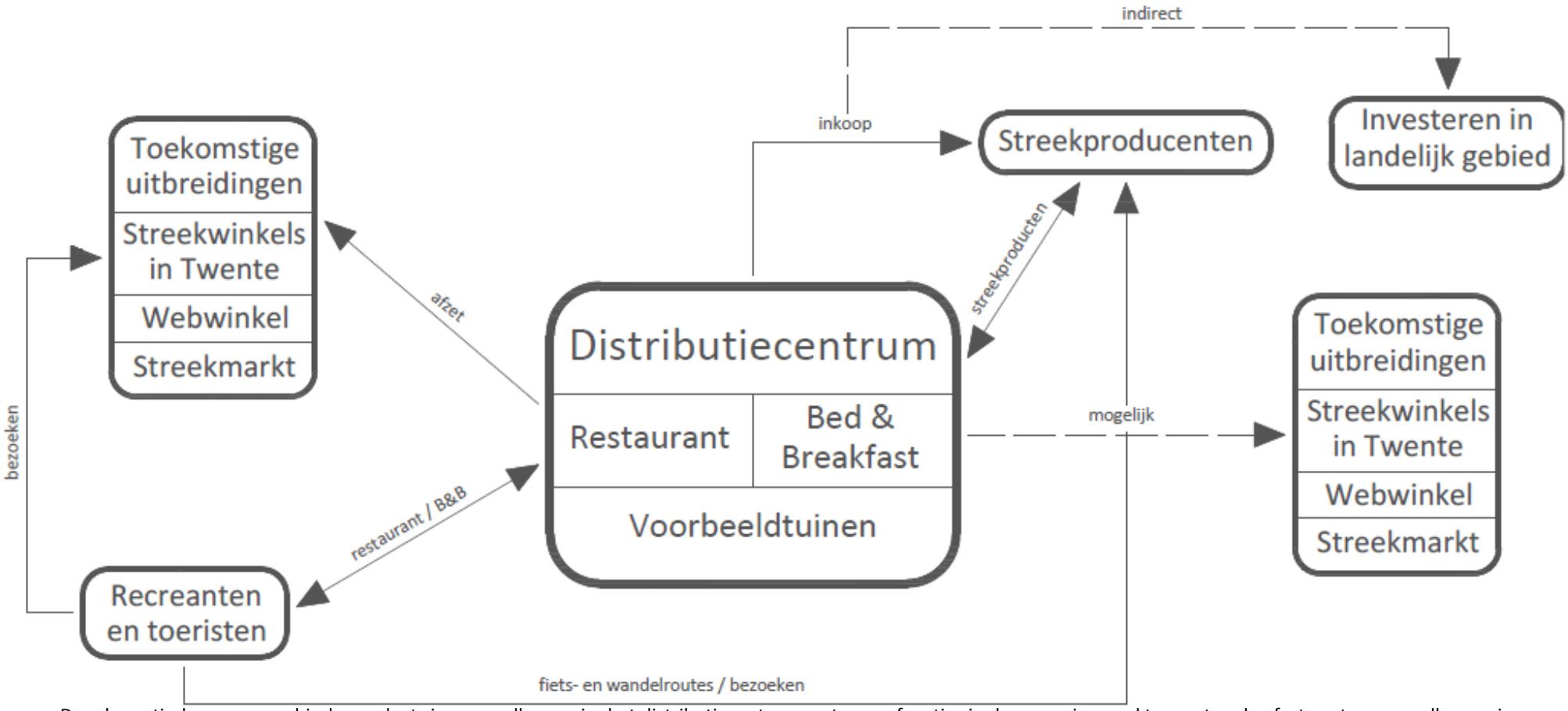
- Zendersche Esch
- Kloosterpad Zenderen (figuur 19)
- Landgoed Twickel
- Oude Bornsche Beek
- Delderneresch
- Karmelietenklooster en Karmelietessenklooster
- De Oale Schöp

Meer cultuurvoorzieningen zijn weergegeven in paragraaf 2.1 van bijlage I. Deze voorzieningen in combinatie met de streekproducenten langs de routes kan leiden tot interessante fiets- en wandelroutes voor recreanten en toeristen waarbij zij naar het distributiecentrum met nevenfuncties geleidt worden. Tevens wil gemeente Borne zich inzetten voor het optimaliseren van deze cultuurvoorzieningen (zie bijlage I). Geadviseerd wordt dan ook om van deze mogelijkheid gebruik te maken.

Figuur 20, Impressies van fietsroutes in Twente

1.5 Schematische weergave

De schematische weergave hierboven laat zien op welke manier het distributiecentrum met nevenfuncties in de omgeving werkt, waartoe de afzet gaat en op welke manier recreanten en toeristen in het systeem relaties leggen. Tevens is gekeken naar de mogelijkheden die in de toekomst onderdeel kunnen uitmaken van het systeem. Indirect wordt geïnvesteerd in het landelijk gebied. Hiermee wordt bedoeld dat het inkopen van streekproducten een indirecte investering in het landelijk gebied is. Dit omdat op deze manier bedrijven vitaal blijven, deze bedrijven zorg dragen voor de omgeving en bijdragen aan de recreatie en toerisme in De Groene Poort.

2. Aanbevelingen

In dit adviesrapport wordt beschreven hoe dit distributiecentrum eventueel ingevuld kan worden, plus eventuele adviezen die ten goede komen aan het kleinschalige landschap van Twente en de recreatie en toerisme in De Groene Poort. Een lijst me aanbevelingen geeft een overzicht van hetgeen geadviseerd is in het hiervoor beschreven advies.

-> Maak activiteiten rondom het distributiecentrum ten behoeve van streekproductie

Hierbij kan gedacht worden aan een restaurant, Bed & Breakfast, een plein en een moestuin. Het moet bijdragen aan de totale sfeer rondom het distributiecentrum. Zodat bezoekers kunnen proeven van de verschillende producten uit de streek en op die manier enthousiast gemaakt worden voor streekproducten.

-> Zorg voor een architectuur die past binnen het Twentse landschap

Twente heeft zijn eigen bouwstijl. Vooral op het platteland staan schuren en boerderijen die gebouwd zijn in Saksische stijlen. Een distributiecentrum in dezelfde stijl geeft een sfeer van een gezellige boerderij waar iedereen welkom is. Dit is veel beter dan een betonnen pand waar menen snel een negatieve indruk over krijgen.

-> Zorg voor een assortiment wat bestaat uit voornamelijk biologische streekproducten en typisch Twentse non-food producten

Streekproductie bestaat nog steeds voornamelijk uit biologische producten. Dit is en blijft voorlopig de grote drijfveer achter streekproductie. Het assortiment kan uitgebreid worden met non-food producten uit Twente. Dit kan bijdragen aan de Twentse identiteit wil creëren.

-> Ontwerp een keurmerk voor streekproducten

Een keurmerk zorgt ervoor dat consumenten snel duidelijk voor ogen hebben of het product wel of niet aan de eisen voldoet die de consument eraan stelt. Een keurmerk kan op verschillende niveaus ontwikkeld worden. Het kan bijvoorbeeld variëren de sterke van de biologische productie (zijn er veel, weinig of een heel klein beetje bestrijdingsmiddelen gebruikt). Maar daarnaast kan het ook zijn dat het product wel uit Twente komt, maar bijvoorbeeld in de Achterhoek geproduceerd is. Een keurmerk kan snel duidelijkheid geven over de identiteit van het product.

-> Ontwikkel beleid ten behoeve van streekwinkels en streekboerderijen

In Twente zijn nog te weinig winkels en boerderijen die actief bezig zijn met streekproductie. Om de afzet en aanvoer van streekproducten toch toe te laten nemen moeten er meer streekwinkels en streekboerderijen in Twente komen. De gemeente, de regio Twente of zelfs de provincie kunnen hierop inspelen door in het beleid te zinspelen op de ontwikkeling van streekwinkels en streekboerderijen.

-> Maak gebruik van bestaande regelingen zoals bijvoorbeeld de KGO of Groene en Blauwe Diensten

Er bestaan ook al regelingen die kunnen bijdragen aan de ontwikkelingen van boerderijen. De KGO kan bijvoorbeeld helpen bij het omzetten van een gewonen boerderij tot een streekboerderij, en tegelijkertijd kan het een impuls geven aan het kleinschalige landschap van Twente.

-> Ontwikkel fiets- en wandelroutes langs cultuurhistorische kenmerken en streekboerderijen

Met behulp van verschillende fiets- en wandelroutes door de omgeving worden toeristen en zelfs bewoners van Twente meer bekend met de cultuurhistorische eigenschappen van Twente. En door deze te combineren met een bezoekje aan een streekboerderij kunnen ze ook proeven van de verschillende lekkernijen die Twente te bieden heeft.

Met behulp van deze ontwikkelingen moet het mogelijk zijn om niet alleen de streekproductie een flinke impuls te geven. Maar ook de recreatie en toerisme in De Groene Poort krijgen door middel van het restaurant, het Bed & Breakfast en de fiets- en wandelroutes een aantrekkelijk karakter. Al met al moet het ervoor zorgen dat Twente zijn kleinschalige karakter blijft behouden, de streekproductie in Twente toeneemt en De Groene Poort het sterke groene hart van de Netwerkstad Twente blijft. Het is voor Twente een ludieke kans om met meer streekproductie het landschap te verbeteren, boeren nieuw economisch leven in te blazen, het landschap voor recreanten en toeristen aantrekkelijk maken en zorg te dragen voor meer voorzieningen in de omgeving.

Begrippenlijst

Miniatuurproducten
Miniatuurproducten zijn producten van kleine omvang (weinig inhoud). Ze worden vaak ervaren als probeerproducten. Deze kunnen gebruikt worden in bijvoorbeeld een restaurant om mensen de mogelijkheid te geven de geproefde producten mee te nemen naar huis.

Streekproductie
Streekproductie is het produceren van producten die een regionale herkomst garantie hebben. Dit houdt in dat de productie en verwerking van de producten plaats vindt in de streek. Ook dienen streekproducten zo duurzaam mogelijk geproduceerd te worden, met behoud van milieu, natuur, landschap en dierenwelzijn.

Streekwinkel
Een streekwinkel wordt gekenmerkt door de verkoop van streekproducten. Zowel food als non-food producten.

Saksische bouwstijl
De Saksen is een Germaans volk uit het Noorden van Europa en tevens van het westelijke deel van Duitsland en oostelijke deel van Nederland. Vanaf de 5de eeuw stak het volk de Noordzee over en vestigde zich in de landen ten zuiden hiervan. De bouwstijl is de stijl van dit volk en is tegenwoordig nog steeds herkenbaar in de genoemde gebieden.

Distributiecentrum
Het distributiecentrum dient ervoor om producten uit de regio hier naar toe te brengen om ze vanuit daar naar alle mogelijke bestemmingen te vervoeren.

Kleinschalig landschap
Het kleinschalig landschap wordt gekenmerkt door zijn kleinschaligheid. Het landschap is divers, er bevinden zich verschillende soorten landschappen op een kleiner oppervlakte.

Kleinschalige landbouw
Kleinschalige landbouw wordt gekenmerkt door het klein zijn van grootte. Er wordt op kleine schaal geproduceerd en er zijn vaak weinig mensen bij betrokken.

Netwerkstad Twente
De Netwerkstad Twente is een samenwerkingsverband tussen de Overijsselse gemeenten Enschede, Hengelo, Almelo, Oldenzaal en Borne. De samenwerking is vooral projectmatig, dit houdt in dat er samengewerkt wordt aan projecten met regionaal belang.

De Groene Poort
Het buitengebied van de gemeente Borne wordt De Groene Poort genoemd. De Groene Poort kenmerkt zich door haar heuvellandschap op de Zendersche Esch, de oude historie en de meanderende Bornsche Beek. De Groene Poort bevindt zich op het kruispunt van de stedelijke en landschappelijke as van Twente en is een natuurlijke verbinding van Noord naar Zuid Twente.

Noord-Zuid verbinding
De Noord-Zuid verbinding is gerelateerd aan De Groene Poort. Het is een van de weinig overgebleven groene verbindingen van Noord naar Zuid binnen de gemeenten Almelo en Hengelo.

Voorbeeldtuin
Een voorbeeldtuin is een soort moestuin waarin de streekproducten op kleinschalige manier verbouwd worden aan geïnteresseerden te laten zien hoe deze producten geteeld worden. De producten die van deze moestuinen komen worden vaak op locatie gebruikt/geconsumeerd.